

## КРЪВНОРОДСТВЕНИТЕ ВРЪЗКИ КАТО ПОРАЖДАЩА СТРУКТУРА

Даниела Кузманова

*Студентски семинар по практическа етнология и фолклористика*

*„Проф. д-р Иван Шишманов”*

Настоящото изследване разглежда кръвнородствените отношения като изначални и основни параметри в битиен и сакрален план за българския етнос.

На българската етническа територия е възприето снахата да се обръща към свекърва си с „майко” – („мамо”<sup>1</sup>, „неньо”<sup>2</sup>, „бабо”<sup>3</sup>); към свекър обръщението е предимно „татко” („тате”<sup>4</sup>, „дядо”<sup>5</sup>, „буба”<sup>6</sup>); обръщанията на зетя към тъста и тъщата му са „дядо” („дъдео”, „неньо”<sup>8</sup>) и „бабо” („нено”, а при посочване в 3 л. – „букана”<sup>9</sup>)

Наричайки свекърва си „майко” снахата влиза в добре познатия друг тип родствени отношения – става „дъщеря” и, следователно, „сестра” на своя съпруг. Системата на родствени отношения се свива в кръвнородствени. Такова „усвояване на чуждия” (в случая снахата) обема и по-широк кръг новоустановени роднини. Например, в с. Широки дол жената се обръща към сестрата на мъжа си със „сестрице”; „сестрица” нарича и жената на брата на мъжа си<sup>10</sup>. Закономерно е носителят на фолклорните представи за родството в разговорната си реч рядко да използва термините „братовчед”, „етърва” и т.н.. На тяхно място той поставя „батко”, „кака”; вместо „прабаба” употребява „стара баба”<sup>11</sup> и така отново на езиково ниво, свежда многообразието от родствени отношения до тристепенна кръвна връзка: дядо – син – внук.

Назоваването на свекървата с „майка”, а на свекъра с „татко” показва, че родствените отношения по сватовство се превръщат в кръвнородствени на езиково равнище. Очевидно е, че отношението брат – сестра изпълква като по-важно от мъж – жена.

Проблемът за сексуалните контакти в семейството е илюстрация на тази езикова трансформация – свеждането на родствените отношения по сватовство до кръвнородствени. Сексът е забранен срещу празник, срещу сряда, петък и неделя. В делник той е разрешен. Може да се предположи, че ако в делничното време мъжът и жената са „брат” и „сестра” само на езиково ниво, то на празник, когато социумът излиза от всекидневието и се доближава до времето на Първотворението, когато забраната за сексуални контакти влиза в сила, те „наистина” се възприемат един друг като брат и сестра. В ежедневието съпругът е „моят”, „моичкият”. В празничното време мъжът и жената са отделени – те са на различни места в църквата и на мегдана, по различно време вземат нафора и т.н.

И при българите мохамедани, и при българите християни на нашата етническа територия са разпространени легенди за създаването на света от Адам и Ева, които били брат и сестра. „Адам и Ева са първите хора от кал направени. Господ им е дал душата. Брат и сестра са били, и са, те са родили деца. Като са се събрали, докато се наплодят хора, да се забравят, че са роднина, да станат много хора и оттогава вече е забранено да се взимат роднини. След четвъртото коляно – изражда се кръвта.”<sup>12</sup> Подобно вярване, по данни на А. Йорданова, има и в гр. Опака, Поповско<sup>13</sup>. Наред с това, съществуват легенди, свързани със създаването на човечеството от гъби – брат и сестра. „Светът се създал от две гъбички. Аллах ги е създал – брат и сестра. Господ им е дал да се заплодят и са се земали. И от тях се създал светът.”<sup>14</sup>

Сведения за „брато-сестринският” живот на мъжа и жената се откриват в старобългарската литература. Така например, за родителите на Св. Кирил в неговото пространно житие се казва: „... След това тези добри родители се обрекоха да не се събират. И така като брат и сестра проживяха в Господа 14 години. И те не нарушиха този обет, докато ги раздели смъртта.”<sup>15</sup> В този смисъл не е изключено, фолклорното

вярване, че Адам и Ева са брат и сестра, да е резултат от модела на семейството – както пише по друг повод Ив. Маразов в книгата си „Мит, ритуал и изкуство на траките“: „... Социумът в митологията е организиран по принципа на семейството ...”<sup>16</sup>

От тази гледна точка във вярването за Адам и Ева, които са брат и сестра, а имат деца, няма противоречие. То е илюстрация за това, че носителят на фолклорните представи за родството интерпретира една библейска ситуация – Адам и Ева са брат и сестра преди Грехопадението и съпрузи след него<sup>17</sup> – и пренася нейния модел в своя семеен живот: в делнични дни мъжът и жената са съпрузи (и „брат” и „сестра” само на езиково равнище). По време на празник, когато се възпроизвежда Първотворението, те „наистина” се възприемат като брат и сестра.

## БЕЛЕЖКИ

1. Архив на Асоциация за антропология, етнология и фолклористика „Онгъл” (ААО). Село Широки дол, Самоковско. Разказал Стойчо Малинов Лобутов, р. 1926 г. в с. Широки дол, Самоковско, обр. 6 кл., строител. Зап. Р. Малчев през м. август 1996 г. в с. Широки дол.
2. ААО. Село Дряново, Лъкинско. Разказал Младен Асенов Ушев, р. 1936 г. в с. Дряново, Лъкинско, обр. 7 кл., геолог. Зап. К. Рангочев и Р. Малчев през м. август 1994 г. в с. Дряново.
3. ААО. Село Лъкавица, Лъкинско. Разказал Чавдар Митев Мешев, р. 1925 г. в Мешовска мах. на с. Лъкавица, обр. 3 кл., скотовъдство. Зап. Д. Кузманова през м. юли 1995 г. в с. Лъкавица; Село Джурково, Лъкинско. Разказал Стоян Тодоров Славчов (Дядо Османко), р. 1906 г. в Сулювска мах. на с. Джурково, без обр., скотовъдство. Зап. К. Рангочев и Р. Малчев през м. юли 1992 г. в мах. Надежда на с. Джурково.
4. Вж. бел. 1.
5. Вж. бел. 3. Село Лъкавица.
6. Вж. бел. 2.
7. Интересно е, че в с. Джурково, Лъкинско, става смесване на двата типа назоваване на родство – кръвно и по сватовство – допускат се и „дядо”, и „бубайко”. Вж. бел. 3.
8. Вж. бел. 2.
9. Пак там.
10. Вж. бел. 1.
11. Вж. бел. 2.
12. ААО. Село Лъкавица, Лъкинско. Разказала Анка Асенова Джурова, р. 1942 г. в с. Лъкавица, обр. IV отд., земеделие. Зап. А. Йорданова през м. юли 1995 г. в с. Лъкавица.
13. ААО. Град Опака, Поповско. Разказала Албена Георгиева Йорданова, р. 1973 г. в гр. София, обр. семестриално завършено висше. Зап. Д. Кузманова през м. октомври 1997 г. в гр. София.
14. ААО. Село Дряново, Лъкинско. Разказала Минка Вангелова Караджова, р. 1925 г. в с. Дряново, обр. IV отд., земеделие. Зап. Б. Добрева м. август 1994 г. в с. Дряново.
15. Вж. Динев, П., Кув, К., Петканова, Д. Христоматия по старобългарска литература. С., 1978, 108.
16. Маразов, Ив. Мит, ритуал и изкуство на траките. С., 1992, 75.
17. Битие [1-4]. Библия. Изд. Св. Синод на Българската църква, С., 1993.